

NIKLAJ Patrícia Dominika
tanársegéd, PhD-hallgató
PTE ÁJK

DOI: 10.15170/DIKE.2021.05.02.16

„Száz plusz Tíz”

A Tárkány Szűcs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport jubileumi kötetéről¹

A „Száz plusz Tíz” címet viselő jubileumi kötet Nagy Janka Teodóra, Bognár Szabina és Szabó Ernő szerkesztésében készült a Jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi kiskönyvtár 10. köteteként. A keménykötetes mű összesen 457 oldal terjedelmű. Ahogyan azt a címe is mutatja, kiadásának alkalmá két eseményhez is kötődik: Tárkány Szűcs Ernő születésének 100., valamint a Tárkány Szűcs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport megalakulásának 10. évfordulója volt 2021-ben.

A mű szerkezeti tagolása szintén a kettős évforduló alkalmából adódik. A kötet első felében Tárkány Szűcs Ernő születésének 100. évfordulójához kötődően a jogi néprajz elismert kutatóját méltató írásokat és visszaemlékezéseket olvashatunk. A fejezet elején az ünnepelel életpályájának fontosabb állomásait összegzi két írás (Nagy Janka Teodóra: *Tárkány Szűcs Ernő jogász, a magyar jogi néprajz kutatója (1921–1984)*; Katona Imre: *Tárkány Szűcs Ernő, Hódmezővásárhely 1921. 10. 13. – 1984. 07. 20.*), majd visszaemlékezések következnek Tárkány Szűcs Ernő életéről: Tárkány Szűcs Attila: *A börzönyi kaland*; Szentí Tibor: *Ember, aki már fölülről néz ránk!*; Filep Antal: *Emlékezés Tárkány Szűcs Ernőre: a hódmezővásárhelyi indulás*; Gráfik Imre: *Tárkány Szűcs Ernőre emlékezve (Chicago 1973)*. A személyesebb hangvétellű visszaemlékezéseket követően Tárkány Szűcs Ernő tudományos munkásságának eredményeit tekinti át Mezey Barna (*Tárkány Szűcs Ernő és a jogtörténet*), Homoki-Nagy Mária (*Tárkány Szűcs Ernő és a magyar végrendeletkutatás*), Gyáni Tibor (*Tárkány Szűcs Ernő hagyatéka és a magyar társadalomtörténet*), Nagy Janka Teodóra (*Tárkány Szűcs Ernő és a magyar népi jogéletkutatás fénykora, 1939–1949*) és Bognár Szabina: *Egy jogi néprajzi szintézis lehetősége: Tárkány Szűcs Ernő az MTA Néprajzi Kutatócsoportjában (1975–1984)*. Az első fejezet Tárkány Szűcs Ernő hagyatékaához kapcsolódó ismertetésekkel zárul: Szentí Csilla: *Dr. Tárkány Szűcs Ernő jogász, néprajztudós írásos hagyatéka a Hódmezővásárhelyi Levéltárban*; Presztóczy Zoltán: *Tárkány Szűcs Ernő könyvhagyatéka a Hódmezővásárhelyi Levéltárban*; Bognár Szabina – Szabó Ernő: *Tárkány Szűcs Ernő (1921–1984) 100 jogi néprajzi vonatkozású publikációja*.

¹ NAGY Janka Teodóra – BOGNÁR Szabina – SZABÓ Ernő (szerk.): „Száz plusz Tíz”. Jubileumi kötet. Tárkány Szűcs Ernő (1921 – 1984). Tárkány Szűcs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport (2011 – 2021). Jogi Kultúrtörténeti, Jogi Néprajzi Kiskönyvtár 10. Pécsi Tudományegyetem KPVK – Bölcsészettudományi Kutatóközpont NTK, Szekszárd 2021.

A kötet első egységét nyitó visszaemlékezéseket megelőzően Nagy Janka Teodóra „*Tárkány Szűcs Ernő jogász, a magyar jogi néprajz kutatója (1921–1984)*” címmel rövid összefoglalást ad *Tárkány Szűcs Ernő* életútjáról. Ezt követi Katona Imre (etnográfus, 1921–2001) „*Tárkány Szűcs Ernő, Hódmezővásárhely 1921. 10. 13. – 1984. 07. 20.)*” című, az Ethnographia lapjain 1985-ben megjelent cikkének változatlan formában való újraközlése, amelyben *Tárkány Szűcs Ernő*t búcsúztatta. Az ünnepelt fia, *Tárkány Szűcs Attila* (ügyvéd, a Bozzay és Társa Ügyvédi Iroda partnere, választottbíró) „*A börzönyi kaland*” cím alatt eleveníti fel néhány emlékét édesapjáról. *Szenti Tibor* (író, néprajzkutató) az „*Ember, aki már fölülről néz ránk!*” írásában idézi fel *Tárkány Szűcs Ernő* életútját, vele való közös élményeit. *Filep Antal* (etnográfus, PTE BTK Néprajzi Tanszék, MTA Néprajzi Kutatócsoport) „*Emlékezés Tárkány Szűcs Ernőre: a hódmezővásárhelyi indulás*” címet viselő írásában bemutatja azokat a pontokat, amelyek által életük során kapcsolódtak egymáshoz, illetve Hódmezővásárhelyhez *Tárkány Szűcs Ernő*vel. A visszaemlékezések sorát *Gráfik Imre* (néprajzkutató, ny. főosztályvezető, Magyar Néprajzi Múzeum) „*Tárkány Szűcs Ernőre emlékezve (Chicago 1973)*” című írása zárja, amelyben az 1973-ban megrendezett IX. Nemzetközi Antropológiai és Ethnológiai tudományok Kongresszusán szerzett közös élményeiről számol be *Tárkány Szűcs Ernő*vel és *Katona Imré*vel, akikkel a magyar küldöttség tagjaiként együtt utazott Chicagóba a kongresszus alkalmából.

A *Tárkány Szűcs Ernő*re emlékező egység második részét az ünnepelthez kapcsolódó tanulmányok sora folytatja. *Mezey Barna* (jogtörténész, tanszékvezető egyetemi tanár, ELTE ÁJK) „*Tárkány Szűcs Ernő és a jogtörténet*” című tanulmányában abból indul ki, hogy *Tárkány Szűcs Ernő* igazolta monográfiájában a népi jog létezését, amely a magyar lakosság körülbelül kilencven százalékának, a paraszti társadalomnak a teljes életét meghatározta a 18. században, adott esetben az állam jogával is szembeszegülve. Ennek az „alternatív” jogrendszernek a kutatása *Tárkány Szűcs Ernő* munkája nyomán vált a jogtörténet egyik feladatává.

Homoki-Nagy Mária (jogtörténész, egyetemi tanár, SZTE ÁJK) írásában – „*Tárkány Szűcs Ernő és a magyar végrendeletkutatás*” – kiemeli, hogy a jobbágyság 18–19. századból fennmaradt végrendeletei fontos forrásai a kor társadalom- és gazdaságtörténetének, ugyanígy a jogtudomány és a néprajz számára is megkerülhetetlen a vizsgálatuk. *Tárkány Szűcs Ernő* tanulmányai és a vásárhelyi jobbágyság végrendeleteiről írt monográfiája is azt bizonyítja, hogy jelentőségüket ő is elismerte.

Gyáni Tibor (történész, akadémikus, prof. emeritus, BTK TTI–ELTE TÁTK) „*Tárkány Szűcs Ernő hagyatéka és a magyar társadalomtörténet*” című tanulmányában azokat a jogi jellegű társadalmi gyakorlatokat tárgyalja, amelyeknek az alapja *Tárkány Szűcs Ernő* a „*Magyar jogi népszokások*” művének azon alapvetése, miszerint a parasztság bizonyos viszonylagos autonómiával rendelkezik, létrehozhat külön szabályozási rendszert, amelynek célja a saját társadalmi céljainak kiszolgálása.

Nagy Janka Teodóra (jogtörténész, néprajzkutató, tanszékvezető egyetemi tanár, PTE KPVK) „*Tárkány Szűcs Ernő és a magyar népi jogéletkutatás fénykora (1939–1949)*” nevet viselő írásában *Tárkány Szűcs Ernő* és professzora, Bónis György a kolozsvári, majd a szegedi egyetemhez kötődő kutatási eredményeit összegzi publikációk, levéltári források és pályatársakkal folytatott levelezések nyomán. A bemutatott időszak egybeesik a magyar népi jogéletkutatás fénykorával.

Bognár Szabina (néprajzkutató, jogász, tudományos főmunkatárs, BTK NTI) „Egy jogi néprajzi szintézis lehetősége: Tárkány Szűcs Ernő az MTA Néprajzi Kutatócsoportjában (1975-1984)” című tanulmányában az MTA Néprajzi Kutató Csoportja vonatkozásában mutatja be Tárkány Szűcs Ernő munkásságát, amelynek kiteljesedéséhez nagy mértékben hozzájárult az, hogy ott töltött ideje alatt idejét teljes egészében a tudománynak szentelhette. Tárkány Szűcs Ernő 1945 és 1975 között nemzetközileg elismert tudományos műveket adott ki, azonban hazai elismeréséhez fontos lépést jelentett az, hogy 1975-ben állást kapott az MTA Néprajzi Kutató Csoportjánál.

Szenti Csilla (történész, Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium) „Dr. Tárkány Szűcs Ernő jogász, néprajztudós írásos hagyatéka a Hódmezővásárhelyi Levéltárban” cím alatt röviden említést tesz Tárkány Szűcs Ernő életének legfontosabb eseményeiről, majd hagyatékáról való megemlékezés körében kiemeli, hogy a Hódmezővásárhelyi Levéltárban őrzött, Tárkány Szűcs Ernőhöz kapcsolódó dokumentumok által bepillantást kaphatunk kutatási- és munkamódszerébe, emberi kapcsolataiba. Munkásságához kapcsolódóan az írás jelentős részét a levéltári iratok listáját tartalmazó melléklet teszi ki, amely értékes mutatót nyújt az érdeklődők számára.

Presztőczki Zoltán (történész, főlevéltáros, MNL CS-CSML Hódmezővásárhelyi Levéltár) „Tárkány Szűcs Ernő könyvhagyatéka a Hódmezővásárhelyi Levéltárban” című írásában Tárkány Szűcs Ernő széles érdeklődési körét mutatja be könyvtárán keresztül, amelynek egy része – több, mint ezer kötet – a levéltárba került: tárgyköröit tekintve megtalálhatóak köztük a magyar és az egyetemes állam- és jogtudomány, a néprajz, a történelemtudomány mellett a népi jogszokásokra vonatkozó könyvek, továbbá a magyar és a nemzetközi bányajog alapvető szakirodalmi is.

Bognár Szabina és Szabó Ernő a Tárkány Szűcs Ernőt méltató írásokat tartalmazó fejezet zárásaként az ünnepelt jogi néprajzi vonatkozású publikációiból válogattak össze száz darabot „Tárkány Szűcs Ernő (1921–1984) 100 jogi néprajzi vonatkozású publikációja” cím alatt. A tematikus bibliográfia kiindulási pontot nyújthat a jogtörténet, történelem, jogszociológia, etnográfia iránt érdeklődők számára.

A mű második fele a Tárkány Szűcs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport keretében született tanulmányokat tartalmazza a Kutatócsoport interdiszciplináris jellegéből fakadóan jogtörténészek, történészek és néprajzkutatók tollából: Bánkiné Molnár Erzsébet: *A Jász kun terület népi jogéletének tükröződése a 18. századi helyi rendtartásokban*; Bárbth János: *Vallásérkölcsi vétségek feltárása és büntetése 1828-ban a Nyikó mente három katolikus falujában*; Bódiné Beliznai Kinga: *Szimbólumok a tárgyalóteremben*; Csáji László Koppány: *A humor szerepe az ügyvédfolklorban*; Domokos Mariann: „Éljen Wekerle s a polgári házasság!” – *Propaganda és populáris kultúra a 19. század végén*; Gelencsér József: „A gazdák kékbeli parlamentje” – *Székesfehérvár paraszttársadalmának fóruma*; Herger Csabáné: *Die Errungenschaftsgemeinschaft im ungarischen Ehegüterrecht nach 1848*; Horváth József: *A végrendeletek kutatásának újabb eredményei (2008–2020)*; Lanczendorfer Zsuzsanna: *Jogi néprajzi adatok az irodalomban – Bűnesetek Galgóczi Erzsébet műveiben*; Marian Maleczki – Falus Orsolya: *Árpád-házi Szent Kinga – Egy legenda és jogtörténeti háttere*; Matla Gabriella: *A spanyol jogszokáskutatás intézményesülése: Joaquín Costa öröksége*; Örsi Julianna: *A család változó szerepben*; J. Újvári Zsuzsanna: *A jogszokások szerepe a földesúr-jobbágy viszony alakulásában a Magyar Királyság északi megyéinek bódoltsági falvaiban*; Varga Csaba: *Tárkány Szűcs Ernő és kora. A jogi néprajz és helyzete a marxista-leninista állam- és jogelmélet közegében*; Völgyesi Levente: *A konzisztoriális bíraskodás jogi néprajzi elemei a váci egyházmegye területén*.

A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport megalakulásának 10. évfordulója alkalmából készült írások sorát a kötetben *Bánkiné Molnár Erzsébet* (történész, levéltáros, ny. múzeumigazgató, Kiskun Múzeum) „*A Jászkun kerület népi jogéletének tükröződése a 18. századi helyi rendtartásokban*” címet viselő tanulmánya nyitja. Írásában a Jászkun kerület rendtartásait mutatja be, amelyek alapja az 1745-ben elnyert területi autonómia volt. Meglátása szerint a rendtartásokban kimutatható azok egymásra épülése, a tekintélyelvűség és a szakszerűség érvényesülése, valamint azok tárgyi, területi, társadalmi vonatkozású típusai.

Bárth János (néprajzkutató, c. egyetemi docens, ny. múzeumigazgató, SZTE BTK) írása – „*Valláserkölcsi vétségek feltárása és büntetése 1828-ban a Nyikó mente három katolikus falujában*” – Erdély katolikus magyarok által lakott falvaiban folytatott egyházi vizsgálatokkal foglalkozik. A római katolikus egyház helyi képviselői törekedtek annak feltárására, hogy a vizsgált faluban kik és miben vétettek a vallási parancsok, valamint a korabeli erkölcsi normák ellen. A szerző a három katolikus falu lakosaira kiterjedő, 1828. évi egyházi vizsgálat dokumentumait mutatja be a vallomások elemzésén keresztül.

Bódiné Beliznai Kinga (jogtörténész, egyetemi docens, ELTE ÁJK) „*Szimbólumok a tárgyalóteremben*” című írásában hangsúlyt helyez a tárgyalótermek szimbólumainak bemutatására. A tanulmányban felhívja rá a figyelmet, hogy manapság kihívásokkal szembesülnek a bírósági épületek tervezői, hiszen a tárgyalótermek kialakításánál szem előtt kell tartaniuk a kor elvárásait és a jogkereső közönség igényeit, az épületnek tükröznie kell a nyitott és átlátható igazságszolgáltatást.

Csáji László Koppány (etnológus, író, irodavezető ügyvéd, Dr. Csáji Ügyvédi Iroda) „*A humor szerepe az ügyvédfolklorban*” című tanulmányában a hazai kortárs ügyvédtársadalom folklórájának gyűjtését és elemzését adja. A folklór fogalmának változásain keresztül indokolja, miért tekint az ügyvédekre olyan szakmai csoportként, amely sajátos szokásokat, rítusokat, hiedelmeket, vicceket, mondákat, anekdotákat hozhat létre.

Domokos Mariann (néprajzkutató, jogász, tudományos főmunkatárs, BTK NTT) írása – „*Éljen Wekerle s a polgári házasság!*” – *Propaganda és populáris kultúra a 19. század végén* – a kötelező polgári házasság intézményével kapcsolatban Magyarországon létrejött populáris nyomtatványokat ismerteti. Ezek a források különböző lírai és narratív műfajok segítségével népszerűsítették a polgári házasság intézményét, egyben gazdag és javarészt feltáratlan területet jelentenek.

Gelencsér József (jogász, ny. c. egyetemi docens, Nyugat-magyarországi Egyetem) „*A gazdák kékbeli parlamentje*” – *Székesfehérvár paraszttársadalmának fóruma*” cím alatt a 19. század elejétől a 20. század közepéig a magyar városok főterén (így Székesfehérváron is) vasárnap délelőttönként felállított, férfiakból álló népi tanácskozásokat mutatja be, amelyek résztvevői elsősorban a parasztság soraiból kerültek ki. A fórumokon a megjelentek az őket érintő viszonyokról társalogtak, alkalmanként szerződéseket is kötöttek a kialakult jogszokás szerint.

Herger Csabáné (jogtörténész, egyetemi tanár, PTE ÁJK) „*Die Errungenschaftsgemeinschaft im ungarischen Ehegüterrecht nach 1848*” című, német nyelvű tanulmányában a közszerzemény intézményét elemzi levéltári források, a magyar magánjogi törvénykönyv-tervezetek szövege és indokolása, valamint a korabeli szakirodalom alapján.

Horváth József (történész, könyvtáros, igazgató-helyettes, KPKKT, Győr) „*A végrendeletek kutatásának újabb eredményei (2008–2020)*” című írásában az utóbbi évek hazai végrendelet-

kutatásának eredményeit tekinti át, kitérve a történelmi Magyarország területét érintő relevánsabb munkákra ebben a tárgyban.

Lanczendorfer Zsuzsanna (néprajzkutató, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem) tanulmányában – „*Jogi néprajzi adatok az irodalomban – Bűnesetek Galgóczi Erzsébet műveiben*” – Galgóczi Erzsébet műveivel, az azokban feldolgozott bűncselekményekkel, jogi esetekkel foglalkozik. Kiemelt figyelmet fordít a Ménfőn megtörtént esetekre, amelyek az író alkotásainak forrását jelentették.

Marian Maleczki (jogtörténész, egyetemi tanár, Jagelló Egyetem, Krakkó) és *Falus Orsolya* (jogtörténész, egyetemi docens, Dunaújvárosi Egyetem) közös tanulmányukban „*Árpád-házi Szent Kinga – Egy legenda és jogtörténeti háttere*” cím alatt *Árpád-házi Szent Kinga*, Lengyelország és Litvánia védőszentje, IV. Béla magyar király leánya életéhez, tevékenységéhez szolgálnak adalékokkal, valamint egy hozzá fűződő legenda jogtörténeti hátterét igyekeznek feltárni lengyel és magyar források és hagiográfiai kutatás eredményeinek elemzése alapján.

Matla Gabriella (doktoranda, PTE ÁJK) „*A spanyol jogszokáskutatás intézményesülése: Joaquín Costa öröksége*” címet viselő írásában a spanyol jogszokáskutatás történetének főbb állomásait, képviselőit és intézményesülését tekinti át, kiemelve *Joaquín Costa* jogszokásgyűjtő programját, gyűjtési és módszertani eredményeit, beépülésüket a spanyol jogtudományba.

Örsi Julianna (társadalomkutató, ny. múzeumigazgató, Túrkeve) „*A család változó szerepben*” című tanulmányában kifejti, hogy a 20–21. században a női egyenjogúság kivívásával és a férfiak munkaerőpiaci helyzetének megváltozásával meggyengült a férfi vezető szerepe a családban, amely hatással volt a nemek és generációk kapcsolatára a családokon belül, valamint a fiatalok házasság-szemléletére is.

J. Újvári Zsuzsanna (történész, egyetemi docens, PPKE BTK) „*A jogszokások szerepe a földesúr-jobbágy viszony alakulásában a Magyar Királyság északi megyéinek hódoltsági falvaiban*” című írásában a Magyar Királyság északi vármegyéi vonatkozásában vizsgálja, hogy azok mikor hódoltak meg a törököknek, az ott élő jobbágysok milyen kincstári és földesúri adókat fizettek.

Varga Csaba (jogász, jogfilozófus, professor emeritus, PPKE JÁK, ELKH JTI) „*Tárkány Szyics Ernő és kora. A jogi néprajz és helyzete a marxista-leninista állam- és jogelmélet közegében*” címet viselő tanulmányában a marxista-leninista állam- és jogelmélet felől közelíti meg a témát, kiemelve, hogy ebben a felfogásban a jog felépítményként az osztályharc eszköze, Engels mégis jognak tekintette az őstársadalom normatívumait.

Völgyesi Levente (jogtörténész, teológus, egyetemi docens, PPKE JÁK) tanulmányában – „*A konzisztoriális bíraskodás jogi néprajzi elemei a váci egyházmegye területén*” – a váci egyházmegye területén vizsgálja levéltári forrásokra támaszkodva a területnek a töröktől való visszafoglalását követő időszak jogvitáinak rendezését. A felmerült ügyek betekintést adnak a lakosság mindennapi életébe, ahol megmutatkozik az egyházmegyei hatóság jogalkalmazó tevékenységének szükségessége.

A kötet végén *Nagy Janka Teodóra* és *Szabó Ernő* foglalja össze „*Tárkány Szyics Ernő szellemi hagyatéka: a 10 éves Tárkány Szyics Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport*” című írásában a kutatócsoport tevékenységét az elmúlt tíz évből. Emellett helyet kapott a kutatócsoport alapító okirata, tagnévsor, valamint az eltelt egy évtized pillanatképei is színesítik a zárást.

A kötet értékes adalékokkal szolgál a jogi néprajz iránt érdeklődő olvasóközönség számára, emellett méltón emlékezik meg *Tárkány Szűcs Ernő* születésének 100., valamint a Tárkány Szűcs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport megalakulásának 10. évfordulójáról. Mind terjedelmét, mind szerteágazó tematikáját tekintve hasznos és érdekes kötetel bővíti a hazai szakirodalmat.